Kim są Litwini w Polsce?

Litewska mniejszość w Polsce to jedna z dziewięciu grup narodowych chronionych ustawowo. To niewielka, ale bardzo świadoma swojej odrębności społeczność, która od stuleci mieszka na północno-wschodnich krańcach kraju, tuż przy granicy z Litwą. Ich sercem jest Puńsk i okoliczne wsie, gdzie litewska tradycja, język i kultura są częścią codzienności.

W spisie powszechnym z 2011 roku ponad 5 tysięcy osób wskazało litewski jako język ojczysty, a podobna liczba mówi po litewsku w domu. Jednak sami Litwini uważają, że jest ich znacznie więcej — nawet kilkanaście tysięcy.
Jedno jest pewne: to społeczność bardzo zintegrowana, świadoma, dumna ze swoich korzeni i odważnie manifestująca narodową tożsamość.

Puńsk – litewska „stolica" w Polsce

Puńsk nazywany jest „małą Litwą". To gmina, w której około 80% mieszkańców to Litwini, a język litewski słychać tu na ulicach, w sklepach i urzędach. W wielu domach wiszą litewskie godła i flagi, a dzieci uczą się w szkołach, gdzie lekcje prowadzone są po litewsku.

Puńskie liceum nosi imię 11 marca — litewskiego dnia niepodległości.
Tego dnia szkoła nie prowadzi lekcji, bo cała gmina świętuje. W Domu Kultury Litewskiej występują zespoły z Litwy i puńscy uczniowie, a w uroczystościach biorą udział przedstawiciele władz Polski i Litwy. To święto pokazuje, jak silnie związani ze swoją ojczyzną są Litwini mieszkający w Polsce.
W puńskich szkołach ogromną wagę przywiązuje się do litewskiej kultury, zwłaszcza folkloru Dzukii — regionu etnograficznego Litwy, którego tradycje Puńsk uważa za swoje.

Teatry stodolane – kultura ukryta w stodole

Jednym z najbardziej wyjątkowych zwyczajów litewskiej mniejszości są teatry stodolane. Ich historia sięga czasów litewskiego odrodzenia narodowego, kiedy język litewski był zakazany w Imperium Rosyjskim. Wtedy właśnie w wiejskich stodołach zaczęto wystawiać patriotyczne sztuki — ku pokrzepieniu serc.

Stodoły dekorowano gałęziami, lampionami i tym, co było pod ręką.
Aktorami byli mieszkańcy wsi, często niepiśmienni, więc uczyli się ról na pamięć albo improwizowali. Do charakteryzacji wystarczały buraki, mąka i polne rośliny.

Pierwsza sztuka stodolana została wystawiona w 1907 roku, a największy rozkwit tego teatru przypadał na okres międzywojenny.
W Polsce najstarszym istniejącym do dziś teatrem stodolanym jest Teatr Domu Kultury Litewskiej w Puńsku, założony w 1958 roku i odrodzony w 2000.

Spektakle do dziś prezentowane są w prawdziwej stodole, na klepisku, a latem artyści odwiedzają okoliczne wsie, by występować jak dawniej — blisko ludzi.

Litewska kuchnia na pograniczu

Kuchnia litewska na polskim pograniczu jest prosta, sycąca i pełna charakteru.
Oto jej najbardziej znane smaki:

Mrowisko: piękne i pyszne, przypominające pagórek z chrupiących faworków polanych miodem. Dawniej pojawiało się na stołach szlacheckich, a dziś jest symbolem wesel, chrzcin i świąt.
Kindziuk: król dojrzewających wędlin. Robiony tradycyjnie w świńskim żołądku, ma pieprzny, lekko kwaśny smak. To sztandarowy produkt litewskiego stołu.
Soczewiaki: duże, pieczone pierogi z ciasta ziemniaczanego, nadziewane soczewicą z cebulką i boczkiem. Dawniej jedzenie ludzi ubogich — dziś lokalny przysmak.
Kołduny: malutkie pierożki z mięsem, znane w Polsce jako „uszka". W kuchni litewskiej gotowane najczęściej w rosole.
Chłodnik litewski: różowa, letnia zupa z botwiny i mleka zsiadłego lub śmietany. Jedno z najpopularniejszych dań zarówno na Litwie, jak i w Polsce.
Chleb na kalmusie: starodawny wypiek z liśćmi kalmusu czyli tataraku, które nadają chlebowi zapach i długo utrzymującą się świeżość. Tradycja sięgająca nawet 10 tysięcy lat!

Litewskie święto chleba, mleka i miodu

W litewskiej tradycji szczególnie ważny jest moment, gdy po żniwach wypieka się pierwszy chleb z nowych plonów. Tradycja nakazuje odcisnąć na nim palcem znak krzyża — dla błogosławieństwa i pomyślności.

Chleb, mleko i miód tworzą symboliczny zestaw: chleb — dar ziemi, mleko — podstawa wiejskiej diety, miód — słodycz domu.
To święto obchodzone jest w czasie Matki Boskiej Zielnej, łącząc religię, folklor i dawną litewską symbolikę.

ktomieszkawpolsce.pl/litwini

robb MACIĄG ETNO WARSZTATY

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

ZREALIZOWANO W RAMACH STYPENDIUM MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO